

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

**ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ
ІМЕНІ ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ НУЦЗ УКРАЇНИ**

Кафедра психології діяльності в особливих умовах

Оксана ЛИТВИНЕНКО

**СУЧАСНІ УПРАВЛІНСЬКІ, ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ
ТЕХНОЛОГІЇ**

Методичні вказівки до виконання контрольної
роботи для здобувачів відділення заочного
навчання
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 263 «Цивільний захист»

Черкаси – 2024

УДК 378.1:374

ББК 88.4я73

А87

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології діяльності в особливих умовах Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України (протокол №2 від 27.08.2024)

Литвиненко О. В.

Сучасні управлінські, інформаційно-психологічні технології: [методичні вказівки до виконання контрольної роботи для здобувачів відділення заочного навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 263 «Цивільний захист»] / О. В. Литвиненко. Черкаси : ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2024. 50 с.

У методичних вказівках викладені навчально-методичні матеріали, необхідні для самостійного виконання контрольної роботи з дисципліни «Сучасні управлінські, інформаційно-психологічні технології» здобувачами відділення заочного навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 263 «Цивільний захист».

УДК 378.1:374

ББК

88.4я73

А 87

© Черкаський інститут пожежної
безпеки ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ
України,
2024

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА	4
ФОРМИ І МЕТОДИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ..	5
ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ.....	5
ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ ТА ВИБОРУ ВАРІАНТУ.....	6
ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ.....	9
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	15
ДОДАТКИ.....	27
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	30

ВСТУП

Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Сучасні управлінські, інформаційно-психологічні технології» адресовано здобувачам відділення заочної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 263 «Цивільний захист».

Представлений посібник складається з п'яти розділів, списку рекомендованої літератури, термінологічного словника та додатків. У посібнику викладено матеріали, необхідні для самостійного виконання контрольної роботи з дисципліни «Сучасні управлінські, інформаційно-психологічні технології», подано інформацію щодо організаційно-методичного забезпечення самостійної роботи здобувача, форм і методів поточного та підсумкового контролю, оцінювання результатів засвоєння знань здобувачів, вимоги до оформлення контрольної роботи та вибору варіанту, завдання для виконання контрольної роботи. У необхідному об'ємі вказано базову та допоміжну літературу, укладено термінологічний словник.

Завдання, що становлять зміст контрольної роботи здобувача, охоплюють усю теоретичну структуру курсу дисципліни, і сформульовані так, що повною мірою дають змогу перевірити, як здобувачі засвоїли знання щодо сучасні управлінських, інформаційно-психологічних технологій.

Кожен варіант контрольної роботи містить два питання. Усі варіанти рівнозначні за своєю складністю і потребують застосування широкого діапазону знань, спрямовані не на просте відтворення окремих аспектів тієї чи іншої проблеми, а вимагають активізації творчої мисленнєвої діяльності здобувачів.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА

Самостійна робота здобувача, відповідно до Державних стандартів

освіти, повинна становити не менш як 50% часу, передбаченого для виконання основної освітньої програми з урахуванням рекомендацій Міністерства освіти і науки України щодо кількості годин аудиторних занять на тиждень.

Головною метою самостійної роботи здобувача є формування його пізнавальної активності, засвоєння ним основних умінь та навичок роботи з навчальними матеріалами, поглиблення та розширення вже набутих знань, підвищення рівня організованості.

Основними завданнями самостійної роботи здобувача є засвоєння в повному обсязі основної освітньої програми та послідовне вироблення навичок ефективної самостійної професійної (практичної й науково-теоретичної) діяльності на рівні встановлених стандартів.

4

Зміст самостійної роботи здобувача визначається робочою навчальною програмою вивчення дисципліни, завданнями та рекомендаціями викладача. Обсяги самостійної роботи окремого здобувача можуть значно виходити за межі робочої програми, якщо це зацікавило його і у нього виникло бажання (потреба) у поглибленні та розширенні знань з даної навчальної дисципліни. Самостійна робота здобувачів охоплює: підготовку до аудиторних занять; виконання завдань з навчальної дисципліни протягом семестру; самостійну роботу; підготовку до всіх видів контрольних випробувань тощо. Самостійному вивченню здобувачами курсу чи окремих його тем передують оглядові лекції, на яких розглядаються завдання та послідовність вивчення курсу, найбільш важливі та проблематичні аспекти дисципліни, особливості їхнього вирішення у сучасних умовах глобалізації освітньої діяльності.

ФОРМИ І МЕТОДИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Під час проведення семінарських занять перевіряється засвоєння матеріалу, викладеного в лекції та індивідуальна робота здобувачів під час

самопідготовки. До контрольних заходів входять поточний і підсумковий контроль.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача до виконання конкретної роботи. Форма проведення поточного контролю під час навчальних занять і система оцінювання рівня знань визначаються кафедрою.

Підсумковий контроль проводиться з метою перевірки рівня засвоєння здобувачами тем, передбачених програмою дисципліни «Сучасні управлінські, інформаційно-психологічні технології». Форма підсумкового контролю – іспит.

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ

Оцінювання результатів засвоєння знань здобувачів здійснюється у такий спосіб і за такими критеріями: усне опитування; результати самостійної роботи (контрольна робота); результати іспиту.

Шкала оцінювання знань наведена в таблиці 1.

Таблиця 1.

**Таблиця відповідності результатів оцінювання знань
з навчальної дисципліни за різними шкалами**

Накопичувальна 100-бальна шкала	Рейтингова шкала ЄКТС	4-бальна шкала
90–100	A	відмінно
80–89	B	добре
65–79	C	
55–64	D	задовільно
50–54	E	
35–49	FX	незадовільно
0–34	F	

**ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ
РОБОТИ ТА ВИБОРУ ВАРІАНТУ**

Контрольна робота є самостійним видом роботи здобувача, передбаченим навчальним планом вивчення курсу «Сучасні управлінські, інформаційно-психологічні технології».

Контрольну роботу оформляють на аркушах формату А4 (210 × 297мм), виконують машинним (за допомогою комп'ютерної техніки) способом на одному боці аркуша білого паперу.

Текст слід друкувати, витримуючи параметри сторінок: верхній, нижній береги – 20 мм, лівий – 30 мм, правий – 15 мм. Під час виконання роботи необхідно дотримуватися рівномірної щільності, контрастності й чіткості тексту.

Помилки, описки та графічні неточності допускається виправляти

підчищенням або зафарбуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці або між рядками виправленого зображення машинним способом або від руки. Виправлене повинно бути такого ж кольору, як і основний текст.

Перед виконанням контрольної роботи необхідно ознайомитись з методичними вказівками, питаннями, передивитися записи, зроблені на лекціях. На обкладинці необхідно вказати назву навчального закладу, факультет, кафедру, предмет, що вивчається, шифр залікової книжки, прізвище, ім'я та по батькові здобувача (Додаток А).

Під час виконання роботи необхідно спочатку записати завдання, а потім дати на нього відповідь. Відповіді повинні бути конкретними, написані державною мовою, акуратно оформлені.

У тексті контрольної роботи обов'язкове посилання на літературні джерела, перелік яких наводиться у списку використаної літератури. У список літератури вносяться праці, з яких запозичуються цитати, думки, статистичні дані, на які робиться посилання.

Бібліографічні посилання – це сукупність відомостей про літературне джерело, що використовується в тексті контрольної роботи. Джерела в списку літератури потрібно розташовувати згідно порядку посилань в тексті роботи чи алфавітному порядку. Посилання в тексті на джерела слід зазначати у квадратних дужках, порядковий номер джерела визначається згідно із списком літератури.

У кінці роботи необхідно вказати перелік використаної літератури, поставити дату і підпис. Зразок правил оформлення бібліографічного опису літератури наведений у додатку Б.

Виконана робота направляється у відділення заочного навчання на перевірку в строк, який вказаний у графіку виконання контрольних робіт. Оцінюється робота з урахуванням глибини викладення матеріалу, самостійності виконання та вміння використовувати знання на практиці. Рівень знань здобувачів дисципліни за підсумками виконання контрольних робіт оцінюється з огляду на наступні критерії: 1. Повнота та правильність виконання завдання – основний критерій. 2. Здатність здобувача

диференціювати, інтегрувати та уніфікувати знання.

3. Самостійність виконання роботи.

Контрольна робота з дисципліни «Сучасні управлінські, інформаційно-психологічні технології» складається з двох питань.

Обов'язковими вимогами до теоретичних завдань є: повна відповідь на питання; посилання на літературні джерела та їхній список. Контрольна робота оцінюється: «зарахована», «не зарахована». У разі незарахування контрольної роботи вказуються причини цього. Контрольна робота може бути незарахована у випадках:

- виконано не той варіант контрольної роботи;
- завдання виконані з порушенням вимог до них, в т.ч. стосовно обсягу; – не виконано або не вірно виконано одне із завдань.
- у роботі наявні академічний плагіат, фальсифікації чи фабрикації тексту. Отримавши незараховану контрольну роботу, здобувач зобов'язаний уважно ознайомитися із зауваженнями і внести в роботу відповідні зміни та доповнення, усунути вказані недоліки. На обкладинці допрацьованої роботи необхідно вказати «Повторно» і направити її у відділення заочного навчання. Здобувачі, які несвоєчасно направили контрольну роботу без поважних причин, на екзаменаційну сесію не викликаються.

7

Вибір варіанту.

Варіант контрольної роботи визначається за двома останніми цифрами індивідуального плану здобувача, у відповідності з таблицею 2. Наприклад, номер індивідуального плану 10045. Отже, варіант контрольної роботи – 45. За таблицею 2 визначаємо номери питань вказаного варіанту – 9, 19.

Таблиця 2

Таблиця вибору завдань

		Остання цифра шифру індивідуального плану									
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Перед останн я цифра шифру індиві дуальн ого план у	0	1, 50	2, 49	3, 48	4, 47	5, 46	6, 45	7, 44	8, 43	9, 42	10, 41
	1	10, 40	1, 39	2, 38	3, 37	4, 36	5, 35	6, 34	7, 33	8, 32	9, 31
	2	2, 30	3, 29	4, 28	5, 27	6, 26	7, 25	8, 24	9, 23	10, 22	1, 21
	3	3, 20	4, 19	5, 18	6, 17	7, 16	8, 15	9, 22	10, 13	1, 25	2, 11
	4	4, 23	5, 34	6, 39	7, 28	8, 49	9, 19	10, 14	1, 31	2, 12	3, 47
	5	5, 33	6, 17	7, 26	8, 14	9, 15	10, 27	1, 41	2, 43	3, 19	4, 15
	6	6, 11	7, 12	8, 13	9, 16	10, 31	1, 16	2, 17	3, 18	4, 30	5, 20
	7	7, 21	8, 22	9, 23	10, 24	1, 25	2, 26	3, 27	4, 45	5, 29	6, 30
	8	8, 31	9, 32	10, 33	1, 34	2, 35	3, 36	4, 37	5, 38	6, 39	7, 40
	9	9, 41	10, 42	1, 43	2, 44	3, 45	4, 46	5, 47	6, 48	7, 49	8, 50

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Розкрийте ознаки травми й реакції на травматичні переживання: жахливі сновидіння, яскраві спогади, нав'язливі думки про подію, флешбеки.
2. Розкрийте ознаки ПТСР, ознаки уникнення (витиснення з пам'яті спогадів про

подію, відхід від усього, що з ним пов'язане) і симптоми підвищеної збудливості (тривожність, підвищена дратівливість, безсоння).

3. Розкрийте значення і смислове навантаження поняття «формування системи управління безпекою та її змінами в організації».
4. Проаналізуйте ознаки готовності працівника до діяльності в екстремальних умовах.
5. Проаналізуйте особливості взаємодії особистості та екстремального середовища: стрес, гострі стресові, розлади, ПТСР.
6. Опишіть ознаки гострих стресових розладів, ПТСР, особливості його прояву у дітей та дорослих.
7. Дайте загальну характеристику життєвих подій, що викликають стресові розлади (втрата близької людини, розлучення, хвороба, втрата роботи, насильство, загроза життю, втрата житла).
8. Проаналізуйте особливості посттравматичних станів, пов'язаних із хворобою.
9. Розкрийте зміст розлучення як психологічної проблеми, його наслідків у родині.
10. Опишіть втрату близької людини. Фази горя. Патологічне горе.
11. Особливості емоційного стану в осіб, які перебувають в екстремальних ситуаціях (природні й техногенні катастрофи: землетруси, пожежі, аварії; захоплення заручників, теракти, воєнні дії, змушена міграція тощо).
12. Проаналізуйте процес відпрацювання прийомів «розумної поведінки»; застосування методів саморегуляції (релаксація, аутогенне тренування).
13. Методи самопомоги й професійної психологічної допомоги в стресовій ситуації (виклик позитивних емоцій, музикотерапія, аутогенне тренування, фізичне релаксація й ін.).
14. Комплексна допомога потерпілим в екстремальних ситуаціях, «трикутник допомоги» (медична, соціальна, психологічна).
15. Розкрийте цільову перспективу найменування і використання опорної схеми (опис, узагальнення, пояснення, прогнозування, управління).
16. Розкрийте зміст та обсяг ситуаційного підходу до аналізу діяльності організації.

17. Розкрийте те, як наявні моделі управління безпекою в сучасних організаціях та їх характеристики задовольняють попит на необхідний рівень безпеки.
18. Розкрийте роль поняття «структура організації» для розгортання процесів управління безпекою та в життєдіяльності організації.
19. Дайте характеристику показників ефективності організації в управлінні безпекою, доведіть їх універсальний характер для різних суб'єктів, розкрийте межі використання.
20. Розкрийте значення соціально-психологічних процесів (ставлень один до одного, спрацьовування згуртування) для вирішенні питань цивільної безпеки в організації. Обґрунтуйте їх прикладну важливість.
21. Опишіть прояви рівні психологічної готовності до діяльності в екстремальних умовах. Проаналізуйте взаємозв'язок «адаптованості» «напруженості» у системі психологічної готовності.
22. Методи виявлення психологічної готовності особистості до діяльності в екстремальних умовах.
23. Проаналізуйте екстремальні чинники, що долає рятувальник під час виконання завдань.
24. Охарактеризуйте засоби саморегуляції, які необхідні для успішного подолання екстремальних чинників професійної діяльності рятувальника.
25. Опишіть взаємозв'язок труднощів та професійно важливих психологічних якостей рятувальника, які допомагають їх подолати.
26. Охарактеризуйте зміст психологічної підготовки рятувальників.
27. Змодельуйте для ситуації психологічної підготовки рятувальників труднощі:
28. а) моральні, б) фізичні, в) психологічні. Створіть перелік можливих ситуацій.
29. Зробіть аналіз поняття «модельовання психологічних факторів на занятті». Які дії в межах цього поняття необхідно зробити а) викладачу, б) психологу?
30. Дайте характеристику стратегій подолання можливої не збалансованості робочих місць сфери ЦЗ за обов'язками та наданими керівнику правами (засобами). Поясніть це на прикладі та у контексті індивідуальних властивостей керівника і виконавців. Які з цих знань зведено у концепти,

корисні сучасному керівнику? У який спосіб та якими стратегіями це необхідно робити?

31. Порівняйте обсяг та зміст понять, які характеризують подолання керівником не виконавчості підлеглих: «непокора», «опір начальнику», «не виконання». Розкрийте в чому відмінності? Як вони співвідносяться з вимогою не виконувати не правомірні розпорядження чи поважати начальника?

32. Порівняйте обсяг та зміст понять класифікації, які характеризують виконання функцій організатора: «фіксувати замовлення на діяльність», «осмислити замовлення з точки зору наявних ресурсів», «побудувати норму виконання», «контролювати дотримання норми виконання;», «корегувати процес виконання» Розкрийте в чому відмінності? Наведіть приклади робочих місць сфери цивільного захисту.

33. Що означають наступні поняття: «параметри безпеки людини, особистості», «параметри діяльності», «фактори ситуації»? Побудуйте з них розповідь про конкретний факт управлінського процесу.

34. Розкрийте основні моменти роботи з особовим складом, який брав участь у аварійно-рятувальних роботах після ракетного обстрілу, зокрема, на завалах житлового будинку і повернувся з виконання завдань.

35. Розкрийте особливості поділу психічного на три компоненти: інтелект, емоції, волю, а саме:

- пізнавальну компоненту (інтелектуальну, когнітивну розумову),
- емоційну (афективну) компоненту,
- вольову (конативну, поведінкову) компоненту.

У яких обставинах їх може використовувати керівник підрозділу.

36. Розкрийте цільову перспективу вивчення індивідуальних особливостей підлеглих та її використання в управлінській практиці. Наведіть приклади стосовно прихованих параметрів явищ психіки у постраждалих та у виникненні стресових розладів та їх розпізнаванні.

37. Дайте характеристику особливостям дотримання норм безпеки в ієрархічних організаціях.

38. Порівняйте результат «включення» особистості у взаємодію в професійній

групі. Яка її роль в ефективності діяльності колективу?

39. Розкрийте зміст та обсяг поняття «навчання населення з питань цивільного захисту». Які Ви знаєте інновації у його веденні?
40. З ким із постраждалих не проводиться перша психологічна допомога? З ким проводиться психологічна допомога, психоедукація? Робота з особами, які зазнали фізичної та психологічної травми, людьми із ампутованими кінцівками, з онкохворими.
41. Розкрийте призначення та зміст проведення керівником підрозділу ДСНС України системного аналізу? Чи може предметом такого аналізу бути спроможність особистості усвідомлювати поточний момент.
42. Вправи для корекції емоційного вигорання фахівців ризиконебезпечних професій.
43. Дайте характеристику оцінки морально-психологічного стану підлеглих та населення в районі проведення оперативних дій
44. Основні завдання надання першої психологічної допомоги населенню.
45. Охарактеризуйте завдання та мету проведення психоедукації населення.
46. Опишіть професійну відповідальність працівників за умови безпеки в організаційно-технічних системах сфери ЦЗ
47. Оцінки ризиків стану соціального та психічного благополуччя населення в районі проведення оперативних дій
48. Використання дидактичних засобів у технологіях навчання населення з питань цивільного захисту
49. Дайте характеристику параметрів організаційно-технічних систем управління безпекою сфери цивільного захисту
50. Опишіть процедуру та завдання оцінки морально-психологічного стану та поінформованості населення з питань цивільної безпеки.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

Базова література

1. Абрамов Ю.О., Грінченко Є.М., Кірючкін О.Ю. Моніторинг надзвичайних ситуацій. Підручник / Ю.О. Абрамов, Є.М. Грінченко, О.Ю. Кірючкін – Харків: АЦЗУ, 2005. – 530 с.
2. Агаєв Н. А., Дикун В. Г., Чорний В. С. Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України підручник / Н. А. Агаєв, В. Г. Дикун, В. С. Чорний. 2020. –754 с.
3. Азаров С.І., Сидоренко В.Л., Єременко С.А., Пруський А.В., Демків А.М. Захист критичної інфраструктури в умовах надзвичайних ситуацій: монографія / С.І. Азаров, В.Л. Сидоренко, С.А. Єременко, А.В. Пруський, А.М. Демків. –К., 2021. – 375 с.
4. Альбощій О.В., Кулешов М.М., Калашніков О.О., Рашкевич С А., Труш О.О. Основи управління в органах і підрозділах МНС України: Навчальний посібник / О.В. Альбощій, М.М. Кулешов, О.О. Калашніков, С А. Рашкевич, О.О. Труш. - Харків, 2007. - 310 с.
5. Андронов В.А., Рогозін А.С., Соболев О.М., Тютюник В.В., Шевченко Р.І. Природні та техногенні загрози, оцінювання небезпек. Навчальний посібник. / В.А. Андронов, А.С. Рогозін, О.М.Соболев, В.В. Тютюник, Р.І. Шевченко – Харків: НУЦЗУ, 2011. – 270 с.
6. Бойчук Ю. Д. Сучасні здоров'язбережувальні технології : монографія / Ю. Д. Бойчука. – Харків: Оригінал, 2018. – 724 с.
7. Бочелюк В. Організаційна психологія на підприємстві / В. Бочелюк. – К.: Скиф, 2012. – 272 с.
8. Варенко В. М., Братусь І. В., Дорошенко В. С., Смольников Ю. Б., Юрченко В. О. Системний аналіз інформаційних процесів: Навч. посіб. / В. М. Варенко, І. В. Братусь, В. С. Дорошенко, Ю. Б. Смольников, В.О. Юрченко. – К.: Університет «Україна», 2013. – 203с.

9. Власов П. К. Психологія проектування організації на етапі задуму: дис. ... доктора психологічних наук: 19.00.10 – «організаційна психологія; економічна психологія» / П. К. Власов. – К., 2017. – 564 с
10. Грибенюк Г. С. Методичні вказівки до виконання контрольної роботи з дисципліни «Сучасні управлінські, інформаційно-психологічні технології» для здобувачів магістерського рівня вищої освіти заочної форми навчання спеціальності 263 «Цивільна безпека» / Г. С. Грибенюк. – Черкаси, ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, – 2022. – 56 с.
11. Грибенюк Г. С. «Сучасні управлінські, інформаційно-психологічні технології» [методичні вказівки з організації самостійної роботи здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти в галузі знань 26 «Цивільна безпека» спеціальності 263 «Цивільна безпека»] / Г. С. Грибенюк. – Черкаси : ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2022. – 100 с.
12. Г.С.Грибенюк Основи практичної психології рятувальника / Г С. Грибенюк. – Черкаси, 2005. – 521 с.
13. Герасименко М., Мараєва В., Мацагор О. Навчальний посібник з національно-патріотичної підготовки особового складу Збройних Сил України на 2020 навчальний рік / М. Герасименко, В. Мараєва, О. Мацагор. – К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2020. – 113 с.
14. Горбунова В. В. Психологія командотворення: ціннісно-рольова парадигма : дис.... д-ра психол. наук: 19.00.05 – «Соціальна психологія, психологія соціальної роботи» / В. В. Горбунова. – К., 2014. – 376 с.
15. Грибенюк Г. С. Психологічна класифікація спеціальностей оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України / Г. С. Грибенюк // Вісник Національного університету оборони України. – 2019. – №2 (40). – С. 46 -53.
16. Грибенюк І. Г., Темченко Ю. Г., Грибенюк Г. С. Прогноз на успішність діяльності в екстремальних умовах / І. Г. Грибенюк., Ю. Г. Темченко, Г. С. Грибенюк // Вісник Національного університету оборони України. – 2021. – №1 (59). – С. 42 - 50.
17. Грибенюк Г. С. Психологічна підготовка: курс лекцій / Г. С. Грибенюк. – Черкаси: ЧПБ НУЦЗ України 2015. – 200 с.

- 18.Грибенюк Г.С. Організаційно-ділова гра / Г.С. Грибенюк. – Черкаси, 2021. – 51 с.
- 19.Данілін О.М. Техногенна безпека об'єктів та технологій: курс лекцій / Данілін О.М. – Х.: НУЦЗУ, 2015. – 89.
- 20.Долгий М.Л., Осипенко С.І. Обґрунтування системного підходу до управління захистом та безпекою населення у надзвичайних ситуаціях / М.Л.Долгий, С.І.Осипенко // УкрНДІЦЗ. – 2006. – № 2. – С. 120–122. – Режим доступу: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=list_works&hl=uk&hl=uk&user=PJT8w8kAAAAJ
- 21.ДСТУ 3891:2013 Безпека у надзвичайних ситуаціях. Терміни та визначення основних понять Наказ від 14.10.2013 № 1231 «Про прийняття національних стандартів України, гармонізованих з міжнародними та європейськими стандартами, затвердження національних стандартів України, скасування нормативних документів України та міждержавних стандартів в Україні». – Режим доступу: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=57361
- 22.Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» № 2245-III від 18.01.2001 – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text>
- 23.Зливков В. Л. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях / В. Л. Зливков, С. О. Лукомська, О. В. Федан. – Київ: Педагогічна думка, 2016. – 219 с.
- 24.Зязюн І. А., Крамущенко Л. В., Кривонос І. Ф. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос. – К. : Вища шк., 2004. – 422 с.
- 25.Карамушка Л. М. Психологічні засади організаційного розвитку : монографія / Л. М. Карамушка. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 206 с.
- 26.Карамушка Л. М. Технології роботи організаційних психологів: Навч. посібник / Л. М. Карамушка. – К.: Фірма «ІНКОС», 2005. – 366 с.
- 27.Кісарчук З. Г. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / З. Г. Кісарчук. – К. : ТОВ “Видавництво “Логос”. – 207 с.

28. Кодекс цивільного захисту України : [закон України, 02.10.2012 р., № 5403-VI] // *Голос України*, 2012. – № 220 (5470). – С. 4-20. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>
29. Колесніченко О. С. Психологічна готовність працівників МНС України до професійної діяльності в екстремальних умовах: дис. ... кандидата психологічних наук: 19.00.09 – «Психологія діяльності в особливих умовах» / О. С. Колесніченко. – К., 2011. – 238 с.
30. Комаров О.В. *Методологія, форми і методи надання психологічної допомоги та здійснення психокорекційної роботи в системі Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи: Методичні рекомендації* / О.В. Комаров. – К., 2004. – 78 с.
31. *Курс психологічної підготовки особового складу військ (сил) Збройних Сил України (КРС 01.313.004-2013 (01))* / Ген.штаб ЗС України. – К., – 2013. – 201 с.
32. Лебедик Л.В., Стрельников В.Ю., Стрельников М.В. *Сучасні технології навчання і методики викладання дисциплін* / Л. В. Лебедик, В. Ю. Стрельников, М. В. Стрельников. – Полтава : АСМІ, 2020. – 303 с
33. *Методичні рекомендації з проведення тренінгових занять для підготовки освітнього персоналу до розвитку організаційної культури в умовах соціальної напруженості* / Л.М. Карамушка, О.В. Креденцер, К.В.Терещенко [та ін.]; за ред. Л. М. Карамушки. – К. : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2018. – 49 с.
34. *Методичні рекомендації щодо проведення психологічної підготовки особового складу Збройних Сил України* / Ген.штаб ЗС України. – К., – 2012. – 214 с.
35. *Наказ ДСНС України № 707. від 05.12.2018 р. «Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників у сфері цивільного захисту України»* – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0707388-18#Text>
36. *Наказ МВС України № 22 від 17.01.2019 «Про затвердження уніфікованої форми акта, складеного за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки, та інших форм*

розпорядчих документів» – Режим доступу:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0073-19#Text>

37.Наказ МВС України № 262/141 від 27.03.2017 «Про затвердження Інструкції про порядок обміну інформацією у сфері запобігання виникненню та реагування на надзвичайні ситуації між Державною службою України з надзвичайних ситуацій і Державним агентством України з управління зоною відчуження» – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0520-17#Text>

38.Наказ МВС України № 658 від 06.08.2018 «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій» – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0969-18#Text>

39.Наказ Міністерство праці та соціальної політики України № 6375 від 04.12.2002 «Про затвердження Методики визначення ризиків та їх прийнятних рівнів для декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки » – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0637203-02#Text>

40.Наказ МНС України № 338 від 18.12.2000 «Про затвердження Положення про паспортизацію потенційно небезпечних об'єктів» – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0970-05#Text>

41.Наказ МНС України № 425 від 11.11.2003 «Про затвердження Положення про моніторинг потенційно небезпечних об'єктів» – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1238-03#Text>

42.Наказ МНС України № 98 від 23.02.2006 «Про затвердження Методики ідентифікації потенційно небезпечних об'єктів» – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0286-06#Text>

43.Наказ МВС України № 340 від 26.04.2018 « Про затвердження Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту та Статуту дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж» [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України від 27.07.2018 — 2018 р., № 57, стор. 33, стаття 2000, код акта 90903. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>.

44. Наказ МВС України № 747 від 31.08.2017 «Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій» [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України від 08.12.2017 2017 р., № 96, стор. 527. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1390-17/card6#Public>.
45. Наказ МВС України від 30.12.2014 № 1417 «Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні» [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України № 26 Ст. 91. – 2015. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15>
46. Наказ МНС України № 177 «Настанова з організації соціально-гуманітарної роботи з особами рядового і начальницького складу та працівниками органів і підрозділів цивільного захисту». [Електронний ресурс] // МНС України. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0177666-08#Text>
47. Освітньо-професійна програма «Цивільний захист» підготовки здобувача на другому (магістерському) рівні вищої освіти за спеціальністю 263 «Цивільна безпека» галузі знань 26 «Цивільна безпека». – Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2022. – 30 с.
48. Осьодло В.І. Методичний poradnik з питань морально-психологічного забезпечення для командирів військових частин(підрозділів) та військовослужбовців, які приймають участь в АТО / В.І. Осьодло. – К.: НУОУ, 2015. – 88 с.
49. Палеха Ю. І. Ключі до успіху, або Організаційна та управлінська культури / Ю. І. Палеха.. – К.: Вид-во Європ. ун-ту фінансів, інформ. систем, менеджм. і бізнесу, 2000. – 211 с.
50. Пауэлл Т., Пауэлл Дж. Психотренинг по методу Хосе Сильвы / Т. Пауэлл, Дж. Пауэлл. — СПб: Питер Пресс, 1996. — 192 с.
51. Поканевич О. А. Формування психологічної готовності до професійної діяльності у майбутніх пожежних-рятувальників: дис. ... кандидата психологічних наук: 19.00.09 – «Психологія діяльності в особливих умовах» / О. А. Поканевич. – Х., 2019. – 279 с.
52. Посібник з оцінки ризиків на робочому місці Європейська Комісія Люксембург Бюро офіційних публікацій Європейських Співтовариств 1996 р. – 57 с.

53. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2022 р. № 1030 «Порядок ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки та їх обліку» – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1030-2022-%D0%BF#Text>
54. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>
55. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 р. № 368 «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями» – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/368-2004-%D0%BF#Text>
56. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2011 р. № 1107 «Про затвердження Порядку видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки» – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1107-2011-%D0%BF#Text>
57. Прокопенко Г.О. Теорія систем і системний аналіз / Г.О. Прокопенко. – Черкаси
58. Розов В. І. Адаптивні антистресові психотехнології: Навч. посібн / В. І. Розов. – К.: Кондор, 2005. – 278 с.
59. Садковий В.П. Основи психологічного забезпечення діяльності МНС: Підручник / В.П. Садковий. – Х.: УЦЗУ, 2009. – 244 с.
60. Синопис діагностичних критеріїв DSM-V та протоколів NICE для діагностики та лікування основних психічних розладів у дітей та підлітків / перекл. з англійської; упор. та наук. ред. Леся Підлісецька. (Серія «Психологія. Психіатрія. Психотерапія»). – Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2014. – 112 с.
61. Сміт Патрік. Діти та війна: навчання технік зцілення / Сміт Патрік, Дирегров Етл, Юле Уільям. – укр. переклад – Інститут психічного здоров'я УКУ, 2014. – 84 с.
62. Сорока К.О. Основи теорії систем і системного аналізу: /К.О. Сорока. – ХНАМГ:, 2004. – 291 с.
63. Стасюк В. В. Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України: Підручник: у 2 ч. Ч.1. / В. В. Стасюк. – К.: НУОУ, 2012. – 682 с.

64. Стоєцький В.Ф., Дранишников Л.В., Єсипенко А.Д., Жартовський В.М., Найверт О.В. Управління техногенною безпекою об'єктів підвищеної небезпеки. / В.Ф. Стоєцький, Л.В. Дранишников, А.Д. Єсипенко, В.М. Жартовський, О.В. Найверт - Тернопіль: Астон, 2005. – 408 с.
65. Стрельников В. Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі : модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МПК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І. Г. Брітченко. – Полтава : ПУЕТ, 2013. – 309 с.
66. Тімченко В.О. Психологічні наслідки перебування рятувальників у зоні проведення антитерористичної операції дис.... канд. психол. наук: 19.00.09 / В.О. Тімченко. – Харків., 2017. – 199 с.
67. Хоружий С.М. Пішко І.О., Лозінська Н.С. Психологічна робота з посттравматичними стресовими розладами у військовослужбовців Збройних Сил України. Частина 2: Групові форми психологічної допомоги військовослужбовцям у подоланні наслідків психологічної травматизації. Методичний посібник / С.М. Хоружий, І.О. Пішко, Н.С. Лозінська. — К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2017. – 84 с.
68. Янкович О. І. Освітні технології сучасних навчальних закладів: навчально-методичний посібник / О. Янкович, Ю. Беднарек, А. Анджесівська. – Тернопіль : ТНПУ ім В. Гнатюка, 2015. – 212 с.

Допоміжна література

1. Агаєв Н. А. Культура відносин у військовому колективі. Порадник командирів : метод. посіб. / Н. А. Агаєва. – К.: ФОП Маслаков, 2021. – 121 с.
2. Агаєв Н. А., Скрипкін О. Г., Дейко А. Б., Еверт О. В.. Я повернувся: психологічний порадник / Н.А. Агаєв, О.Г. Скрипкін, А.Б. Дейко, О.В. Еверт. – К.: НДЦ ГП ЗС України, 2016. – 20 с.
3. Волошина В. В. Психологічні технології підготовки майбутнього психолога дис.... д-ра психол. наук: 19.00.07 / В. В. Волошина. – К., 2016. – 423 с.

4. Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору / Дж. Герман; переклад з англ. О. Лизак, О. Наконечна, О. Шлапак. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. – 416 с.
5. Грамм О. М. Сучасні технології та інноваційні методи навчання : рекомендаційний бібліографічний покажчик (з фондів бібліотеки Криворізького державного педагогічного університету) / О. М. Грамм. – Кривий Ріг, 2020. – 131 с.
6. Грицевич Т.Л., Капінус О.С., Мацевко Т.М., Ткачук П.П. Соціально-психологічні технології управління військовими колективами: Навчально-методичний посібник / Т.Л. Грицевич, О.С. Капінус, Т.М. Мацевко, П.П. Ткачук. – Львів: НАСВ, 2018. – 256 с.
7. Грінченко Є.М., Кірючкін О.Ю., Тютюник В.В., Шевченко Р.І Інтегральна система безпеки регіонів України, як складових державної територіально-часової параметричної системи. принцип комплексної оцінки небезпеки / Є.М. Грінченко, О.Ю. Кірючкін, В.В Тютюник., Р.І Шевченко // УкрНДІЦЗ. – 2008. – № 7. – Режим доступу:
<https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfEmergencies/vol7/grinchenko.f>
8. Екстремальна та кризова психологія : [термінологічний словник] / [Александров Ю. В., Гонтаренко Л. О., Євсюков О. П. та ін.] ; за ред. О. В. Тімченка. – Х. : ХНАДУ, НУЦЗУ, 2010. – 291 с.
9. Катренко А. В. Системний аналіз об'єктів та процесів комп'ютеризації: / А. В. Катренко. – Львів. – 424 с.
10. Коkun О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С. Основи психологічних знань про психічні розлади для військового психолога. Методичний посібник / О.М.Коkun, І.О.Пішко, Н.С.Лозінська. – К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2018. – 310 с.
11. Коkun О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Копаниця О.В., Малхазов О.Р. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів: Методичний посібник / О.М.Коkun, І.О.Пішко, Н.С.Лозінська, О.В.Копаниця, О.Р. Малхазов. – К.: НДЦ ГП

12. Косолапов О.М. Психологічна корекція професійних страхів у працівників рятувальних підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій / О.М. Косолапов. – Х., 2015. – 211 с.
13. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах / М.С.Корольчук, В.М. Крайнюк. – К.: «Ніка-Центр». 2006. –493 с.
14. Мороз В.М., Скрипкін О.Г. Керівні психологічні техніки: посібник для командира роти (взводу) / В.М. Мороз, О.Г. Скрипкін. – К.: НДЦ ГП ЗС України, 2020. – 72 с.
15. Мул С.А. Психологія готовності офіцера-прикордонника до професійної діяльності дис.... докт. психол. наук: 19.00.01 / , С.А. Мул. – Івано-Франківськ., 2016. – 538 с.
16. Наказ Главнокомандувача Збройних Сил України від 24.10.2020 р. № 173 «Інструкція з організації психологічної підготовки у Збройних Силах України».
17. Неурова А.Б. Психологічні особливості емоційної стійкості рятувальників дис.... канд. психол. наук: 19.00.09 / А.Б. Неурова. – Івано-Франківськ., 2017. – 199 с.
18. Оніщенко Н.В. Особливості встановлення психологічного контакту психолога ДСНС України з постраждалими в умовах надзвичайної ситуації : монографія / Н.В. Оніщенко, О.В. Тімченко, Р.М. Ціцей. – Х. : НУЦЗУ, КП «міська друкарня», 2014. – 156 с.
19. Писклакова О.О., Ляшевська О.І. Синтез ієрархічної багаторівневої системи управління й локалізації надзвичайних ситуацій / О.О. Писклакова, О.І.Ляшевська // УкрНДІЦЗ. – Режим доступу: http://29yjmo6.257.cz/bitstream/123456789/5824/1/%D0%9F%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%9B%D1%8F%D1%88%D0%B5%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F.pdf
20. Превентивні психофізіологічні заходи з попередження розвитку дезадаптації у військовослужбовців (невротичних та психічних розладів, пресуїцидальних форм поведінки) в умовах воєнного конфлікту та після його завершення: Метод. реком. / Швець А.В., Коваль О.В., Лук'янчук І.А., Іванцова Г.В., Чайковский А.Р. – К. : “МП Леся”, 2016. – 80 с.

21. Проблеми надзвичайних ситуацій. Зб. наук. пр. АЦЗ України. Вип. 3. – Харків: Фоліо, 2006. – 175 с.
22. Прокопів Л.М. «Інноваційні освітні технології»: навчально-методичний посібник / упорядник Л.М. Прокопів. - Івано–Франківськ, 2020. –172 с.
23. Романишин А. М., Бойко О.В. Первинна психологічна допомога і реабілітація в бойових умовах / А. М. Романишин, О.В. Бойко.– Львів: НАСВ, 2014. – 121 с.
- 24.: Сафін О.Д. Психологія професійної діяльності офіцера: Підручник / О.Д.Сафін. – Хмельницький: Видавництво Академії ПВУ, 1999. – 488 с.
25. Соболю О.М. Моніторинг надзвичайних ситуацій та теорія ризиків. Методичні рекомендації для самостійної роботи з навчальної дисципліни. / О.М. Соболю – Харків: НУЦЗУ, 2017. – 9 с.
26. Столяр. Ю, В., Янова. Г. Надзвичайні ситуації техногенного характеру / Столяр. Ю, В., Янова. Г. Кам'янець – Подільський, 2002 р. – 219 с.
27. Темченко Ю. Г., Дмитренко М. Й., Грибенюк Г. С. Духовність як детермінанта діяльності в екстремальних умовах / Ю. Г Темченко, М. Й. Дмитренко, Г. С. Грибенюк // Вісник Національного університету оборони України. – 2021. – №1 (59). – С. 46 -56.
28. Титаренко Т. М., Ларіна Т.О. Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека / Т. М. Титаренко, Т.О. Ларіна. – К., 2016. –120 с.
29. Федорчак В.В. Механізми державного управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій в Україні – дис.. докт. наук з державного управління – 25.00.02. / В.В Федорчак. – НУЦЗ України. – Харків, 2018. – 423 с
30. Фомич М.В. Психологія діяльності в особливих умовах : навч.посіб. / [М.В. Фомич, С.І. Головченко, Г.С. Грибенюк, О.М. Дячкова та ін.] ; за заг. ред. проф. М.А. Кришталя. – Черкаси: видавець Третяков О.М., 2021. – 120 с.
31. Харамда Г.М. Цивільний захист / Г.М. Харамда.. – К., 2012. – 133 с.

Інформаційні ресурси

1. Урядовий портал <https://www.kmu.gov.ua/>
2. ДСНС України – сайт України – Режим доступу: <https://dsns.gov.ua/>
3. Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 23.10.2020 року №173 «Про затвердження Інструкції з організації психологічної підготовки у Збройних Силах України» <https://dovidnykmpz.info/psycho/nakaz-holovnokomanduvacha-zbroynykh-syl-ukrainy/>
4. Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної Академії педагогічних наук України – Режим доступу: <http://psychology-naes-ua.institute/info/264/New>
5. Інститут модернізації методів освіти Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/psycholohichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/> Oxford Department of Experimental Psychology – Режим доступу: <https://www.psy.ox.ac.uk/>
6. New Oxford Textbook of Psychiatry (3 edn) Edited by John R. Geddes, Nancy C. Andreasen, and Guy M. Goodwin – Режим доступу: <https://oxfordmedicine.com/view/10.1093/med/9780198713005.001.0001/med-9780198713005-part-3>
7. N. C. Andreasen Post Traumatic Stress Disorder, in Comprehensive Textbook of Psychiatry, 4th ed., H. I. Kaplan snr B. J. Sadock (Baltimore: Willams &Wilkins,1985), 918 - 924
8. Nancy C. Andreasen, What is post-traumatic stress disorder? – Режим доступу: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3182007/>

ДОДАТКИ

Додаток А

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ІМЕНІ ГЕРОЇВ
ЧОРНОБИЛЯ ВІДДІЛЕННЯ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

з «Сучасні управлінські, інформаційно-психологічні технології»

(назва дисципліни)

Здобувача __-го курсу (т.н. 1 рік 10 міс.)

групи ОР «магістр»

спеціальності 263 «Цивільний

захист»

Іваненка І.І.

Шифр 879

ЗРАЗКИ ОФОРМЛЕННЯ ДЕЯКИХ ВИДІВ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ОПИСІВ

1. Опис навчального посібника, підручника:

– Болубаш Я. Г. Вища освіта в Україні : [підруч.] / Я. Г. Болубаш. – К. : Либідь, 2002. – 264 с.

– Вища освіта України і Болонський процес: навч. посіб. / [М. Ф. Степко, Я. Я. Болубаш, В. Д. Шинкарук та ін.] ; за ред. В. Г. Кременя. – Тернопіль, 2004. – 384 с.

2. Опис статті з журналу, газети.

– Андрущенко В.П. Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу / В.П. Андрущенко // Вища освіта України. – 2004. – № 1. – С. 5–9.

3. Опис державних документів:

– Кодекс цивільного захисту України : [закон України, 02.10.2012 р., № 5403-VI] // Голос України, 2012. – № 220 (5470). – С. 4-20. – Про особливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу : наказ МОН України від 20.10.2004 р. / МОН України. – К., 2004. – № 812.

4. Опис тез наукових конференцій:

– Бойченко А. П. Вища освіта України в умовах трансформації суспільства / А. П. Бойченко // Сучасні тенденції освіти : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 15-16 лист. 2012 р.). – Київ : Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2012. – С. 4–11.

5. Опис періодичного видання:

– Черних О. С. Вхідження України до загальноєвропейського простору вищої освіти / О. С. Черних // Вісник книжкової палати. – 2004. – № 5 (94). – С. 48–53.

6. Опис словників:

– Косар В. Б. Термінологічний словник / В.Б. Косар. – Х. : Прапор, 2008. – 530 с.

7. Опис авторефератів дисертацій:

– Вовчаста Н. Я. Організаційно-педагогічні умови професійної підготовки фахівців пожежно-рятувальної служби : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.пед.н. : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Н. Я. Вовчаста. – Львів, 2010. – 25 с.

8. Електронні ресурси:

– Стратегія та сучасні тенденції розвитку університетської освіти України в контексті Європейського простору вищої освіти / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mon.gov.ua/education/higher/bolpr/strateg.doc.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

А

Авторитет (authority) – загально визнаний вплив окремої людини або колективу, організації у різних сферах суспільного життя, що ґрунтується на знаннях, високих моральних якостях, досвіді.

Агресивність (aggression) (від. фр. agressif – визивний, войовничий) – емоційний стан і риса характеру людини, що супроводжується імпульсивною активністю поведінки, афективними переживаннями – гнівом, злістю, ненавистю, ворожістю, прагненням заподіяти іншому травму (фізично або морально). В агресивному стані особа може повністю втратити самоконтроль. Агресивність може бути спрямована і на себе.

Асертивність (assertion) – визначається як “неконфліктна поведінка”, “уміння вирішувати конфлікти”, поведінка людини (включаючи конфліктні ситуації) на основі таких якостей: 1) повага до себе, почуття власної гідності, чесність, протидія маніпуляції; 2) повага до інших, дружелюбність, визнання права інших на власну точку зору, позицію; невикористання стосовно інших маніпулятивних технологій; 3) використання при вирішенні конфліктних ситуацій принципу співробітництва.

Асоціація (association) – соціальна група, в якій відсутня об’єднуюча їх спільна діяльність, організація та управління і в якій взаємовідносини опосередковуються особисто значимими цілями спілкування.

Афект (affect) – короткочасне, бурхливе переживання людини (гнів, лють, жах, відчай, раптова радість), що виникає, як правило, у відповідь на сильний подразник. У стані А. знижується здатність людини осмислювати значення своїх дій і керувати ними.

Б

Безумовний рефлекс (unconditional reflex) – відносно постійні успадковано закріплені реакції організму на певні впливи зовнішнього

середовища, що відбуваються за допомогою нервової системи.

Біхевіоризм (behaviourism) (з англ. behaviour – поведінка) – напрям в американській психології ХХ ст., який зводить психіку до різних форм поведінки як сукупності реакцій організму на стимули зовнішнього середовища. Тому особистість в цій теорії – це сукупність реакцій поведінки, які притаманні даній людині, це організована і відносно стійка система навиків. Формула “стимул – реакція” (S – R) провідна в біхевіоризмі.

В

Витіснення (oust) – механізм психологічного захисту особистості у психоаналітичній теорії; процес, у результаті якого неприйнятні для особи думки, спогади, переживання, потяги витісняються із свідомості у сферу несвідомого.

Відчуття (feeling, sensation) – психічний процес, що полягає у відображенні мозком окремих властивостей та якостей предметів і явищ об'єктивного світу, а також станів організму при безпосередньому впливі подразників на відповідні органи чуттів.

Вміння (ability) – засвоєний суб'єктом спосіб виконання дій, який забезпечується сукупністю набутих знань і навичок.

Воля (will) – внутрішня активність особистості, пов'язана з вибором мотивів, цілепокладанням, прагненням до досягнення мети, зусиллям до подолання перешкод, мобілізацією внутрішньої напруженості, здатністю регулювати спонукання, можливістю приймати рішення та гальмувати поведінкові реакції.

Вольовий процес (will process) – психічний процес свідомої і цілеспрямованої регуляції людиною своєї діяльності та поведінки з метою досягнення бажаної мети.

Вольові якості (will characteristics) – відносно стійкі, незалежні від конкретної ситуації психічні утворення, що засвідчують досягнутий особистістю рівень свідомої саморегуляції поведінки, її влади над собою.

Г

Гуманістична психологічна теорія (humanistic psychological theory) – (від лат. humanus – людський) – напрям в сучасній психології (виник в 50-ті роки ХХ ст.). Теорія названа гуманістичною, тому що визнає своїм предметом особистість як унікальну цілісну систему, яка є не чимось заданим, а відкритою можливістю самоактуалізації, яка базується на вірі і можливості розквіту кожної людини, якщо дати їй можливість вибирати свою долю і направляти її.

Гендерна ідентичність – поняття, що характеризує людину з точки зору її належності до чоловічої або жіночої групи, відповідно до того як людина сама себе визначає.

Д

Депресія (depression) – відчуття пригніченості, песимізму, занепаду духовних сил. Виникає внаслідок деяких психічних і загальних захворювань або як реакція на важкі життєві ситуації (смерть рідних, втрата життєвої перспективи, розчарування в чомусь або в комусь). Депресивний розлад, що буває за певних обставин у кожної людини, потрібно відрізняти від клінічної депресії як психічної хвороби.

Дифузійна група (diffusion group) – неорганізована або випадково організована соціальна група (глядачі, екскурсія, натовп тощо).
Довготривала пам'ять (long-term memory) – виявляється в процесі набування й закріплення знань, умінь і навичок, розрахованих на тривале зберігання та наступне використання в діяльності людини.

Довільна пам'ять (free memory) – вид пам'яті, що характеризується усвідомленням мети щось запам'ятати.

Довільна увага (free attention) – це свідомо спрямоване зосередження особистості на предметах і явищах навколишньої дійсності, на внутрішній психічній діяльності. Довільна увага своїм головним

КОМПОНЕНТОМ МАЄ ВОЛЮ.

Домашнє насильство – повторювальний із збільшенням частоти цикл фізичних, словесних, емоційних, духовних, економічних образ з метою контролю, залякування, навіювання почуття страху.

Економічне насильство в сім'ї – одноосібний розподіл коштів сімейного бюджету домінуючим членом сім'ї і строгий контроль за витратою грошей з його боку, є однією з форм вираження емоційного тиску і образи.

Експеримент (experiment) – метод психологічного дослідження, специфіка якого полягає в тому, що в ньому продумано створюється штучна ситуація, у якій досліджувана властивість виявляється найкраще їїможна точніше і легше оцінити. Існують такі види експериментів: природний, лабораторний.

Екстраверсія (extraversion) (від лат. extra – назовні, versio – направляю) – спрямованість, в силу організації нервових процесів, відчуттів, переживань та інтересів індивіда, до зовнішнього світу. Осіб, для яких характерна екстраверсія, називають екстравертами.

Екстремальна психологія – науково-практичний розділ психології, який вивчає психологічні закономірності діяльності особистості при виникненні надзвичайних обставин та ситуацій, пов'язаних з підвищеним професійним ризиком, небезпекою для життя та здоров'я, та розробляє науково обґрунтовані заходи психологічного забезпечення професійної та функціональної надійності працівників екстремальних професій при виконанні задач в умовах, що потребують граничної мобілізації фізичних, психологічних та моральних якостей особистості.

Екстремальна ситуація – раптово виникла ситуація, яка виходить за межі нормального людського досвіду та погрожує чи сприймається суб'єктом як погрожуюча життю, здоров'ю, благополуччю.

Екстремальні умови діяльності – об'єктивні обставини дійсності, які

суттєво впливають на зміст та якість діяльності, несуть потенційну загрозу життю та здоров'ю суб'єкта праці, і характеризуються: постійною інтенсивною дією загрозливих факторів діяльності; мобілізацією резервних буферних можливостей працівника; сильно вираженими негативними функціональними станами; значними нервово-психічними та енергетичними витратами (до 4 тис. ккал.); потребою відновлення після діяльності.

Екстрена психологічна допомога – це система короткострокових заходів, які надаються людям, що постраждали у зоні надзвичайної ситуації або найближчим часом після травматичної події.

Емоції (emotions) – це особливий клас психічних явищ, що відображає у формі безпосереднього, швидкоплинного переживання важливість для життєдіяльності індивіда певних явищ і ситуацій, які діють на нього.

Емоційна пам'ять (emotional memory) – виявляється в запам'ятовуванні людиною своїх емоцій та почуттів. Запам'ятовуються не стільки самі по собі емоції, скільки предмети та явища, що їх викликають.

Емоційні процеси (emotional processes) – специфічна форма психічного відображення суб'єктивного ставлення людини до предметів або явищ у формі безпосереднього переживання, приємного чи неприємного.

Емпатія (empathy) – емоційний аспект розуміння іншої людини, здатність відгукнутися на її проблеми, уміння проникнути в переживання іншої людини, переживати разом з нею, співчувати їй.

Ентузіазм (enthusiasm) – психічний стан великого піднесення, душевного пориву.

Естетичне виховання (aesthetic training (education)) – процес розвитку в людини здібностей сприймати і правильно розуміти прекрасне в дійсності та мистецтві; процес формування естетичної свідомості, розвитку творчих здібностей і обдарувань у різних галузях естетичної діяльності.

З

Запам'ятовування (remembering) – процес пам'яті, який забезпечує відбір, прийом і фіксацію інформації.

Звичка (habit) – схильність людини до відносно усталених, стандартних способів дій.

Здібності (abilities) – психічні властивості індивіда, які є передумовою успішного виконання певних видів діяльності.

Знання (knowledge) – перевірені суспільно-історичною практикою результати процесу пізнання, відображені у свідомості людини у вигляді уявлень, фактів, суджень, теорії.

Зовнішня увага (outside attention) – вид уваги, що спрямована на довкілля і зумовлюється зовнішніми подразниками.

І

Індивід (individual) – біологічний організм, носій загальних спадкових якостей біологічного виду “людина”; представник людського роду – homo sapiens.

Індивідуальність (individuality) – неповторне співвідношення особистих рис та особливостей людини (характер, темперамент, здібності, особливості протікання психічних процесів, сукупність почуттів тощо), що утворюють її своєрідність, відмінність від інших людей. І. – особлива і не схожа на інших людина в повноті її фізичних та духовних якостей.

Інстинкт (instinct) – біологічно зумовлена вроджена тенденція чи імпульс до певної поведінки без участі мислення, навчання чи досвіду.

Інсайт (insight) – нове рішення проблеми, що виявляється раптово після того, як суб'єкт інтегрує інформацію, що є в пам'яті і що надходить з навколишнього середовища.

Інтроверсія (introversion)(від лат. intro – всередину, versio – повертати) – спрямованість, в силу організації нервових процесів,

відчуттів, переживань та інтересів індивіда, на свій власний внутрішній світ. Осіб, для яких характерна інтроверсія, називають інтровертами.

Інтуїція (intuition) – процес безпосереднього одержання знання за допомогою цілісного охоплення проблемної ситуації без дискурсивного його виведення й доведення.

К

Колектив (staff) – соціальна група вищого рівня розвитку з певною організаційною структурою, що поєднана цілями спільної суспільно-корисної діяльності і має складну динаміку формальних та неформальних стосунків. Діяльність членів колективу визначається особистісно значимими і соціально визнаними цінностями.

Конфлікт (conflict) (з лат. conflictus – зіткнення) – особливий вид взаємодії, в основі якого лежать протилежні і несумісні цілі, інтереси, типи поведінки людей та соціальних груп, які супроводжуються негативними психологічними проявами.

Концентрація уваги (concentration of attention) – властивість, яка полягає у єдності її зосередженості та інтенсивності.

Короткочасна пам'ять (short-term memory) – характеризується швидким запам'ятовуванням матеріалу, негайним його відтворенням і нетривалим зберіганням.

Криза – переломний момент, важкий перехідний стан, загострення, небезпечний нестійкий стан.

Криза – це реакція особистості на критичну ситуацію, що виражається в нездатності особистості розв'язати цю ситуацію в короткий час і звичний спосіб.

Кризова психологія – це галузь професійної діяльності, яка має на меті визначення психологічних особливостей життєвої ситуації та індивідуальності людини або групи, внесення позитивних змін у процес взаємодії між ними і профілактику небажаних форм поведінки для

найбільш повного розкриття сутнісних сил людини.

Кризовий стан – нормальна реакція людини на аномальну (психотравмуючу) подію.

Кризова подія – стан спільної за часом небезпеки.

Критична ситуація – це така ситуація, у якій суб'єкт не може реалізувати основні потреби свого життя і яка ставить його перед необхідністю зміни способу буття.

Л

Лідер (leader) (від англ. leader – провідний, керівник) – особистість, що користується визнанням та авторитетом групи і за якою група визнає право приймати рішення про дії у важливих ситуаціях, бути організатором діяльності групи і регулювати відносини у групі.

Логічне мислення (logical thinking) – вид мислення, що здійснюється з опорою на поняття, судження, закони логіки, не використовуючи емпіричні дані.

Людина (man) – біосоціальна істота, наділена свідомістю, вищими психічними функціями (абстрактно-логічне мислення, логічна пам'ять), здатністю пізнавати навколишній світ і активно змінювати, перетворювати його.

М

Маніпулювання (manipulation)(від лат. manipulatio – застосовувати маніпуляції, прийоми, дії) – вид психологічного впливу, спрямованого на неявне спонукання інших (іншого) до виконання визначених маніпулятором дій.

Мимовільна пам'ять (involuntary memory) – вид пам'яті, що характеризується фіксацією інформації без вольового зусилля, спрямованого на запам'ятовування.

Мимовільна увага (involuntary attention) – вид уваги, що виникає незалежно від наміру та мети людини під впливом найрізноманітніших

подразників, які діють на той чи інший аналізатор організму.

Мислення (thinking) – процес опосередкованого та узагальненого відображення свідомістю людини предметів і явищ об'єктивної дійсності в їхніх істотних властивостях, зв'язках і відносинах; вища форма відображення дійсності у психіці.

Мова (language) – суспільно зумовлена система словесних знаків, яка слугує засобом спілкування в певному суспільстві.

Мовлення (speech) – процес спілкування засобами мови, мова в дії.

Моральне виховання (moral training) – цілісний процес, спрямований на розвиток моральності, моральнісних якостей, відносин та діяльності особистості.

Мотив (motive) – спонукальна причина дій і вчинків людини.

Мотивація (motivation) – сукупність мотивів, доказів для обґрунтування чогось, спонука до діяльності; мотивування.

Н

Навички (skills) – опанування до автоматизму способами використання певних засобів діяльності.

Навчання (education) – цілеспрямований педагогічний процес організації активної навчально-пізнавальної діяльності з оволодіння знаннями, вміннями і навичками, у ході якого здійснюється освіта людини, формується система відповідних компетентностей.

Насильство – примусовий вплив на кого-небудь.

Натовп – неорганізоване скупчення людей, пов'язаних між собою загальним емоційним станом, об'єктом уваги та метою.

Неврози (neuroses) – тимчасові функціональні розлади нервової діяльності.

Неформальна група (unformal group) – створюється та існує поза рамками офіційно визнаних організацій. Цілі, структура та діяльність Н. г. визначаються на основі особистих інтересів її учасників.

О

Образна пам'ять (image memory) – виявляється в запам'ятовуванні і відтворенні образів, уявлень конкретних предметів, явищ, їх властивостей.

Образне мислення (image thinking) – конкретне мислення, яке реалізується у вигляді аналізу і поєднання образів.

Опитування (polling) – метод дослідження, при використанні якого людина відповідає на ряд питань, що їй задаються. Види опитувань: усне (бесіда, інтерв'ю), письмове (анкетування).

Органи чуття (рецептори) (reseptors) – спеціалізовані периферійні утворення, які здійснюють прийом зовнішніх подразників, що діють на організм.

Особистість (personality) – соціально-психологічна сутність людини, яка формується в результаті засвоєння індивідом суспільних форм свідомості і поведінки, суспільно-історичного досвіду людства. Особистістю ми стаємо під впливом суспільства, виховання, навчання, взаємодії, спілкування тощо.

Особливі умови діяльності – це такі об'єктивні обставини дійсності, які визначають або впливають на зміст та якість діяльності, проте не несуть прямої загрози життю та здоров'ю суб'єкта праці, і характеризуються: епізодичною дією негативних факторів діяльності, що не мають великої сили чи інтенсивності; залученням до діяльності резервних можливостей працівника компенсаторного типу; помірним вираженням негативних функціональних станів; помірними нервово-психічними та енергетичними витратами (до 3,5 тис. ккал.); потребою у відпочинку працівника після діяльності.

П

Пам'ять (memory) – пізнавальний психічний процес сприймання, запам'ятовування, збереження, відтворення і забування індивідом свого досвіду.

Паніка – стан масового страху перед реальною або уявною

небезпекою, який спричиняє не контрольовану поведінку людей, блокує здатність раціонально оцінювати обставини, мобілізувати вольові ресурси та організувати спільну протидію.

Переконання (convictions) – усвідомлювані мотиви, які спонукають людину діяти відповідно до своїх поглядів і принципів; у педагогіці – метод виховання, який передбачає цілеспрямований вплив на свідомість вихованця з метою формування в нього позитивних морально-психологічних рис, спонукання до суспільно-корисної діяльності або подолання негативної поведінки.

Післядовільна увага (after-free attention) – виникає в результаті свідомого зосередження на предметах та явищах у процесі довільної уваги. Долаючи труднощі під час довільного зосередження, людина звикає до них, сама діяльність зумовлює появу певного інтересу, а часом і захоплює її виконавця; тоді увага набуває рис мимовільного зосередження.

Посилена психологічна увага – це система комплексних заходів психологічного характеру, що здійснюються з метою своєчасної профілактики та попередження надзвичайних подій серед працівників ризиконебезпечних професій, підвищення рівня адаптаційних можливостей особистості працівників до умов службової діяльності, забезпечення їх психологічного благополуччя, збереження психічного й фізичного здоров'я, запобігання службовому та побутовому травматизму.

Потяг (inclination) – стан організму, у якому виявляється безпосередньо-чуттєве відображення потреби. Поняття П. пов'язане з осмисленням своєрідних внутрішніх сил організму, що спонукають його до дії.

Почуття (feelings) – це специфічно людські, узагальнені, стійкі переживання ставлення до потреб, задоволення або незадоволення яких зумовлює позитивні чи негативні емоції.

Практична психологія – це галузь професійної діяльності, яка має на меті визначення психологічних особливостей життєвої ситуації та індивідуальності людини або групи, внесення позитивних змін у процесі

взаємодії між ними і профілактику небажаних форм поведінки.

Проблемна ситуація (problem situation) – ситуація або задача, для розв’язання якої суб’єкт має знайти й застосувати нові для себе знання чи способи дій; основне поняття проблемного навчання.

Професійна деформація – це явище, що характеризується змінами властивостей особистості (стереотипів сприймання, ціннісних орієнтацій, характеру, способів спілкування та поведінки тощо), змінами рівня виразності професійно важливих якостей фахівця, що відбуваються під впливом змісту, умов, тривалості виконання діяльності та його індивідуально-психологічних особливостей.

Професійне вигорання – це емоційне виснаження, що виникає на фоні стресу, який викликаного міжособистісним спілкуванням.

Професіоналізація – процес перетворення особистості в професіонала. П. являє собою цілісний процес, який починається з моменту вибору професії і триває протягом всього професійного життя людини.

Психіка (psychology) – 1) душа; 2) внутрішній світ людини; 3) сукупність психічних процесів як свідомих, так і несвідомих; 4) здатність мозку відображати об’єктивну дійсність у формі відчуттів, уявлень, думок та інших суб’єктивних образів об’єктивного світу (свідомість).

Психічні процеси (psychical processes) – різні форми єдиного, цілісного відображення суб’єктом об’єктивної дійсності. Розрізняють такі основні види П. п.: відчуття, сприймання, пам’ять, уявлення, уява, мислення, мовлення, емоції, почуття, увага, воля.

Психічні стани (psychical state) – психологічна характеристика особистості, що відбиває її порівняно тривалі душевні переживання.

Психічне здоров’я – це такий стан благополуччя людини, при якому вона усвідомлює власні можливості, здатна справлятися з повсякденними життєвими труднощами, може плідно працювати та приносити користь суспільству.

Психоаналіз (psychoanalyses) – вчення З. Фрейда; система ідей,

методів інтерпретації сновидінь та інших несвідомих психічних явищ, а також діагностики і лікування різних душевних захворювань.

Психолог (psychologist) – фахівець у галузі психології. Людина, яка має професійні знання й уміння та виконує певну роботу в теоретичній або практичній психології.

Психологічна допомога – це вид допомоги, яку надає кваліфікований психолог людині або групі людей з метою оптимізації психофізіологічних станів, пізнавальних процесів, поведінки, спілкування, реалізації індивідуальної і особливо групової діяльності.

Психологічна (екстремальна) підготовка – це система цілеспрямованої психолого-педагогічної діяльності, яка забезпечує належний рівень підготовленості людини, груп до дій в екстремальних ситуаціях та успішне подолання ними труднощів при реалізації життєвих і професійних намірів.

Психологічна проблема – це стан невизначеності, що виникає в процесі життєдіяльності індивіда між його намірами, уявленнями, мотивами й цілями поведінки та об'єктивними й суб'єктивними умовами її реалізації як протиріччя між очікуваними та реальними результатами дій людини.

Психологічне (емоційне) насильство – це періодичний, тривалий або постійний психічний вплив, спрямований на навмисне приниження людської честі й гідності, що стає причиною образ, страху, невпевненості в собі, гальмує розвиток особистості й призводить до формування патологічних рис характеру.

Психопрофілактика - один з різновидів психологічної допомоги, спрямований на попередження психічних захворювань, реабілітацію психічно хворих людей, а також на збереження, поліпшення й зміцнення психічного здоров'я (психогігієна).

Психосинтез (psychosynthesis) – теорія, метод розвитку цілісної і гармонічної особистості, зокрема шляхом синтезу її свідомої та безсвідомої частин.

P

Реальні групи (real groups) – реально існуюче в певному просторі і часі об'єднання людей, яке характеризується тим, що його члени поєднані між собою реальними відносинами та зв'язками.

Референтна (еталонна) група (referent group) – реально існуюча або умовна група, погляди, норми та цінності якої є взірцем для особистості. Під її впливом вона формує свої життєві ідеали, вивіряє власні дії та вчинки.

Розум (mind) – вища форма теоретичного осягання дійсності, свідоме оперування поняттями, синтез знань на найвищому рівні теорій та ідей.

Рухова пам'ять (movement memory) – запам'ятовування, зберігання і відтворення людиною своїх рухів.

C

Самоактуалізація особистості (self-actualization of personality) – в теорії А. Маслоу процес та результат повної реалізації талантів, здібностей і можливостей людини.

Самовиховання (self-training) – свідомо, цілеспрямована та самостійна діяльність особистості, що виникає в результаті її взаємодії з середовищем і впливає на її розвиток та вдосконалення.

Самооцінка особистості (self-evaluation of personality) – оцінка людиною своїх якостей, себе, рівня успішності власної діяльності, сприйняття своєї особи іншими людьми, виходячи з системи цінностей людини.

Свідоме (conscious) – прояви психіки, що характеризуються контролем свідомості за перебігом психічних процесів. С. є протилежним станом несвідомого.

Свідомість (consciousness) – вища форма психіки, яка полягає в суб'єктивному відображенні об'єктивних властивостей предметів і явищ

навколишнього світу, процесів, що відбуваються в ньому, своїх дій, у попередньому їх плануванні і передбаченні наслідків, у регулюванні взаємовідносин людини з природою і соціальною дійсністю.

Сексуальне насильство – вид домагання, що виражається у формі як нав'язаних сексуальних дотиків, сексуального приниження, так і примусу до сексу і здійснення сексуальних дій (аж до зґвалтування і інцесту) проти волі жертви.

Ситуація – реальна сукупність об'єктивно-суб'єктивних обставин, особливостей буття конкретної людини (групи, спільності), характерних для її життєдіяльності у якийсь момент або відрізок часу.

Словесно-логічна пам'ять (verbal and logical memory) – запам'ятовування та відтворення понять, суджень, умовиводів, які відображають предмети та явища в їх істотних властивостях.

Снобачення (dreaming) – більш чи менш яскраві образи, що виникають під час сну.

Сон (dream) – змінений стан свідомості, протилежний неспанню, при якому відсутні рухи, ослаблені м'язи, загальмована діяльність центральної нервової системи. В основі сну лежить природне гальмування кори головного мозку.

Соціалізація людини (socialization of personality) – процес перетворення людської істоти на суспільного індивіда, утвердження її як особистості, включення у суспільне життя як активної сили.

Соціальна група (social group) – певна спільність людей, які поєднані на основі відповідних загальних ознак, що стосуються спільної діяльності, на підставі якої виникають певні психологічні утворення (соціальне почуття, інтереси та ін.).

Соціальна психологія (social psychology) – галузь психології, що вивчає психологічні прояви людини, які зумовлені її віднесенням в певну соціальну групу, та психологічні характеристики самих соціальних груп.

Соціальне середовище (social environment) – одна з основних категорій соціальної психології, що розкриває сукупність суспільних і

психологічних умов, серед яких людина живе і з якими постійно стикається в процесі життя.

Соціально-психологічний клімат (social and psychological climate) – рівень міжособистісних стосунків, що виявляється як сукупність психологічних умов, які сприяють або заважають продуктивній діяльності особистості у групі; домінуючий настрій, морально-психологічна атмосфера, у якій виявляється властиве для членів групи ставлення до загальної справи і один до одного. Істотним показником С.-п. к. є рівень згуртованості групи.

Соціометрія (sociometric) – методика дослідження системи неформальних стосунків в певній групі в певний момент її існування. В основі лежить вимірювання відносин симпатій – антипатій, прийняття – неприйняття людьми одне одного, прихильностей, уподобань стосовно один одного.

Спілкування (communication) – взаємодія людей, яка полягає в обміні інформацією, діями та у встановленні взаєморозуміння.

Спостереження (observation) – метод психологічного дослідження, який полягає в спостереженні за об'єктом дослідження, реєстрації та поясненні психологічних фактів. Метод спостережень характеризується безпосереднім сприйняттям явищ і процесів у їхній цілісності і динаміці. Види спостережень: життєве і наукове, внутрішнє і зовнішнє, вільне і стандартизоване, включене і стороннє.

Сприймання (perception) – це психічний процес відображення людиною предметів і явищ у цілому, в сукупності всіх їх якостей і властивостей при безпосередньому їх впливі на органи чуттів; сукупність відчуттів.

Стиль управління (керівництва) (style of management) – стійка сукупність особистісних та соціально-психологічних характеристик керівника, за допомогою яких реалізується той чи інший метод (методи) керівництва.

Страх – емоція, що виникає в ситуаціях загрози біологічному або

соціальному існуванню індивіда та спрямована на джерело дійсної або уявленої небезпеки.

Стрес (stress) – система реакцій (емоційний стан) організму у відповідь на будь-яку висунуту до нього вимогу. У стресовому стані людина припускається помилок у розподілі і переключенні уваги, у неї порушується перебіг пізнавальних процесів (сприймання, пам'ять, мислення), спостерігається розлад координації рухів, неадекватність емоційних реакцій, дезорганізація і гальмування всієї діяльності. Стрес може як позитивно, так і негативно впливати на діяльність (дистрес), аж до повної її дезорганізації.

Стресор (stressor) – фактор, який викликає стан стресу. Вирізняють фізіологічний і психологічний стресори.

Суб'єкт (subject) – суспільний організм, чия практична і пізнавальна активність спрямована на об'єкт. У психології С. є індивід або соціальна група, що цілеспрямовано діє з метою задоволення своїх практичних чи соціальних потреб.

Сублімація (sublimation) – “перерозподіл психічної енергії”. З точки зору психоаналізу психічна енергія неусвідомленого може сублімуватися, трансформуватися в енергію різних видів діяльності, які прийнятні для суспільства і людини (творчість, мистецтво, суспільну чи трудову активність).

Т

Тактильний (touching) – той, що належить до дотикових відчуттів, сприймається дотиком.

Темперамент (temperament) – індивідуально-типологічна характеристика людини, що виявляється в силі, напруженості, швидкості та врівноваженості перебігу її психічних процесів.

Тестування (testing) – спеціалізований метод психологічного дослідження, застосовуючи який можна отримати точну кількісну чи якісну характеристику розвитку певних психічних явищ за допомогою порівняння

їх показників з еталонними.

Терор – це стан дуже сильно страху (жаху), що виникає як реакція на певні дії, які мають за мету викликати саме цей стан у тих, по відношенню до кого вони здійснюються чи тих, хто є їх свідком.

Тероризм – це узагальнене поняття, що позначає комплексне явище, яке включає страх і жах, як мету певних (терористичних) актів і дій, самі акти і дії, їхні конкретні результати та весь спектр більш широких наслідків.

Трансперсональні психологічні теорії (transpersonal psychological theories) – це моделі людської психіки, в яких визнається значимість духовного і космічного вимірів та можливостей для розвитку свідомості. Людська психіка сумірна зі Всесвітом і всім існуючим. В центрі Т. п. т. – “психології за межами свідомості” – так звані “змінені стани свідомості”, переживання яких може привести до зміни фундаментальних інностей, духовного переродження і формування цілісності особистості.

У

Увага (attention) – це особлива форма психічної діяльності, яка виявляється у спрямованості і зосередженості свідомості на вагомих для особистості предметах, явищах навколишньої дійсності або власних переживаннях, при одночасному відволіканні від того, що не є предметом уваги.

Уміння (ability) – здатність людини усвідомлено застосовувати набуті знання.

Умовивід (conclusion) – одна з головних форм теоретичного мислення (поряд з поняттям і судженням), в якій ми з одного або кількох суджень виводимо нове; спосіб логічного зв'язку висловлювань.

Умовна група (номінальна) (nominal group) – об'єднання людей за певною умовною ознакою (стать, вік, професія, освіта, етнічна, політична чи релігійна належність), в якому реальні особистості, які включені в

умовну групу, не мають між собою реальних відносин та зв'язків і навіть можуть не знати один одного.

Умовний рефлекс (conditioned reflex) – один із двох основних типів рефлексів, відкритий і всебічно досліджений великим російським фізіологом І. П. Павловим (1849 – 1936). Різноманітні види У. р. утворюються за певних умов у процесі життєдіяльності організму на базі вроджених, безумовних рефлексів. У. р. виникає в результаті кількаразового поєднання дії безумовного подразника (зокрема, харчового) з дією будь-якого чинника.

Уява (imagination) – процес створення людиною на основі досвіду образів об'єктів, яких вона ніколи не сприймала, своєрідна форма відображення людиною дійсності, в якій виявляється активний випереджальний характер пізнання нею світу.

Ф

Фізичне насильство – це навмисне завдання фізичних ушкоджень, а також свідоме позбавлення свободи, помешкання, їжі, одягу та інших нормальних умов життя, які можуть призвести до смерті, викликати порушення фізичного та психічного здоров'я.

Формальна група (formal group) – поєднання людей на підставі загальної діяльності, в рамках офіційно визнаних організацій. Цілі, структура та діяльність Ф. г. має нормативно визначений характер.

Фрустрація (frustration) – психічний стан особистості, викликаний неуспіхом у задоволенні її потреб та бажань. Стан фрустрації супроводжується різними негативними переживаннями: роздратуванням, розчаруванням, тривогою, відчаєм, агресією тощо.

Х

Характер (character) – комплекс сталих психічних властивостей людини, що виявляються в її поведінці та діяльності, у ставленні до суспільства, до праці, до інших, до самої себе.

Ч

Чутки – специфічний вид неформальної міжособистісної комунікації, у процесі якої інформація, що до певної міри відображає деякі реальні чи вигадані події, стає надбанням широкої дифузної аудиторії.

Ю

Юність – період розвитку людини, що відповідає переходу від підліткового віку до самостійного дорослого життя. Хронологічні межі юності визначаються по-різному: найчастіше виділяють ранню юність — старший шкільний вік (від 15 до 18 років) і пізню юність (від 18 до 23 років). До кінця юнацького періоду завершується фізичне дозрівання.

Я

“Я” (ego) – в психоаналізі визначається як свідомість, розумна, раціональна частина психіки. “Я” формується під впливом суспільства, яке висуває свої вимоги до людини.

Навчальне видання

ЛИТВИНЕНКО Оксана Володимирівна

**СУЧАСНІ УПРАВЛІНСЬКІ, ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ
ТЕХНОЛОГІЇ**

Методичні вказівки до виконання контрольної
роботи для здобувачів відділення заочного
навчання

другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 263 «Цивільний захист»

Підписано до друку 10.09.2024. Формат 60x90 1/16.

Папір Technіk соріг. Друк ризограф. Ум. друк. арк. 3,6.

Тираж 300 прим. Замовлення №234.

Друкарня Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв
Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України.

18034, м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8.